

משפט וביטחון לאומי

לקט ידיעות

המכון למחקרי ביטחון לאומי
INSS

לקט ידיעות – אוקטובר 2017

מנהלת התכנית: אל"ם (מיל') עו"ד פנינה שרביט ברוך

רכזת התכנית: עו"ד ענבר צדוק, עו"ד ליאור צור

צוות המחקר: עומרי גור אפטר, ניצן דורנבוים ורועי יעקובי

♦ פרסומים ועדכונים

♦ 60 מילים

♦ ידיעות מתוך ישראל

♦ ידיעות בינלאומיות שקשורות לישראל

♦ ידיעות בינלאומיות

פרסומים ועדכונים

ישראל מול ההתפתחויות האחרונות בקהילה הבינלאומית

מיכל חטואל רדושיצקי מנתחת את מצבה של ישראל לאור ההתרחשויות האחרונות שאירעו בזירה הדיפלומטית הבינלאומית. התרחשויות אלו כוללות את משיכת הבקשה של הפלסטינים להצבעה בנושא קבלת פלסטין כמדינה חברה בארגון התיירות של האו"ם (United Nations World Tourism Organization – UNWTO); קבלתם של הפלסטינים לאינטרפול- ארגון השיטור הבינלאומי; הכרזתה של ארה"ב על כוונתה לפרוש מאונסק"ו; ובחירתה של דיפלומטית צרפתייה-יהודייה כמזכ"לית החדשה של אונסק"ו. לפי חטואל רדושיצקי, שלוש ההתפתחויות הראשונות מעמיקות את היחלשות כוחה של ישראל ושחיקת תדמיתה בזירה הבינלאומית, שכן פעילות פלסטינית במישור הדיפלומטי הבינלאומי (אף כשמדובר במהלכים שאינם מגיעים להבשלה) מציבה את ישראל בעמדת מגננה, דורשת השקעת משאבים בסיכולה ומעלה לסדר היום הבינלאומי את נושא זכותו של עם תחת כיבוש להגדרה עצמית. כמו כן, דווקא לאור הפעילות הפלסטינית הערה בזירה הדיפלומטית, המהלך של נסיגת ארצות הברית מאונסק"ו מחליש את כוחה של ארה"ב בארגון, ועל כן אינו משרת את האינטרס הישראלי (15 באוקטובר, **INSS**).

מעמדה המשפטי של הצהרת בלפור

הצהרה חד צדדית יכולה לחייב משפטית אם ניתנה תוך כוונה שתהיה מחייבת: הטקסט חייב להיות מדויק וברור, נותן ההצהרה חייב להיות בעל סמכות לכך, וההצהרה צריכה להינתן בפומבי. הצהרת בלפור עומדת לכאורה בתנאים אלה, פרט אולי לנוסח ברור. אף אם ההצהרה לא הייתה מחייבת במקור, ניתן לטעון שהפכה מחייבת עם הכללתה בתנאי המנדט הבריטי מ-1922, המהווה אמנה עם חבר הלאומים.

ידיעות מתוך ישראל

פסיקה

פרסום הנימוקים בעתירה לביטול צו והחלטות שהתקבלו כחלק מיישום מתווה עמונה בפברואר 2017 ביטל בג"ץ צו והחלטות, שהסמיכו נטילת חזקה בחלקים של חלקות מקרקעין שלעותרים זכויות קנייניות בהן, כדי לאפשר הקמת אתר מגורים זמני לטובת מפוני עמונה. ב-31 באוקטובר סיפק בג"ץ את הנימוקים לפסק דינו בעתירה. השופט ג'ובראן, בדעת הרוב, קבע כי מפקד האזור מוסמך לשנות מהדין הנוהג באזור גם לרווחת תושבי האזור הישראליים, אם כי אינו מכריע אם ניתן לעשות זאת רק כדי לתת מענה לשיקולים הומניטריים, להבדיל ממצב בו יש גם צורך צבאי. בנוסף קבע כי ניתן לפגוע בזכות הקניין של תושבי האזור המוגנים - הפלסטינים, לשם מימוש מגוון אינטרסים, הן צבאיים והן אזרחיים ולכן ההכרעה עוברת ממישור הסמכות למישור חוקיות הפעולה. במישור החוקיות, בית המשפט מצא מספר פגמים בהתנהלות הרשויות: ראשית, פגיעה בזכות הטיעון, לאור חוסר שהות מספקת לטעון כנגד ההחלטות. שנית, הצו אינו עומד במבחן המידתיות. במבחן הרציונליות, המתווה מהווה פתרון זמני בלבד והוא אינו ראוי בכך שהוצא על מנת לאפשר למפונים להימנע מלהתנגד לפינוי שבית המשפט הורה עליו, תוך כניעה לאלומות ועבריינות. במבחן איזון התועלת והנזק, השיקול של יישובם של תושבי עמונה בסמוך למקום ממנו פונו אינו גובר על הפגיעה בזכויות קנייניות, ובמיוחד כאשר קיימים פתרונות חלופיים הולמים, שאינם כרוכים בשימוש בקרקע פרטית. אף החשש הביטחוני אינו כזה המצדיק פגיעה בזכויות מוגנות. בנוסף, הצו אף אינו עומד במבחן הסבירות היות שהוא מהווה סטייה חדה מהמדיניות הנהוגה לאורך השנים בתחומים אלה ללא טעמים ענייניים. לנוכח חומרת פגמים אלה, קבע בית המשפט כי אין מנוס מביטול הצו והחלטת הממונה. **השופט דנציגר** הצטרף לפסק הדין. **השופט הנדל, בדעת מיעוט**, סבר כי בית המשפט אינו צריך להתערב במתווה, שכן לפתרון בהסכמה ופינוי מרצון משקל רב, המטה את האיזון מול הפגיעה בזכויות התושבים הפלסטינים במקרה זה (31 באוקטובר, בג"ץ 794/17 זיאדה נ' מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית).

מימוש צווי הריסה שהוצאו למבנים "חצויים" (שחלקם מחוץ לאדמות מדינה) במאחז דרך האבות

ב-22 באוקטובר קבע בג"ץ כי יש לממש צווי הריסה ביחס לשבעה מבנים במאחז דרך אבות במלואם, בהתאם לפסק דין קודם שניתן בנושא, תוך דחיית הטענה כי פסק הדין הקודם הורה לממש את צווי ההריסה רק ביחס לחלקי המבנים החורגים מחוץ לגבולות אדמות מדינה מוכרזות. בג"ץ נימק את החלטתו בכך שלשון פסק הדין ברורה ומורה על הריסת המבנים במלואם ואף ברור כי הכרעה זו התקבלה לאחר שקלול העובדה כי מספר מבנים חורגים מהקרקע המהווה אדמות מדינה רק בחלקם ולא במלואם. כמו כן, ההכרעה בפסק הדין התקבלה גם על בסיס הטעם של בנייה בניגוד לדיני התכנון והבנייה. כלומר, החריגה החלקית של המבנים לאדמות לא מוכרזות הייתה טעם עיקרי, אך לא יחיד, להכרעת בית המשפט. בית המשפט מציין, לצד זאת, כי ייתכן שאם תוגש הודעה על כך שהוצאו היתרי בנייה למבנים שטרם הגיע המועד להריסתם הנמצאים על קרקעות מדינה, התוצאה תהיה שונה (22 באוקטובר, [בג"ץ 7292/14 עלי מוחמד עיסא מוסא נ' שר הבטחון](#)).

חוקיות הריסת מבנים בשכונת אבו אלעג'אג'

ב-24 באוקטובר דחה בג"ץ עתירה שעניינה חוקיות מדיניות הריסת המבנים ביחס לשכונת אבו אלעג'אג' שבכפר ג'יפטליק (צפונית ליריחו). לא הייתה מחלוקת בעתירה על כך שהמבנים שבמוקד הדיון ולגביהם הוצאו צווי הריסה, נבנו ללא היתרי בנייה. אולם העותרים, המתגוררים במבנים אלה, טענו כנגד מדיניות רשויות האזור ביחס למתן היתרי בנייה וצווי ההריסה שהוצאו בעקבותיה וכנגד מדיניות התכנון באזור. ביהמ"ש קבע כי העתירה אינה מצדיקה את מתן הסעדים המבוקשים. ראשית, נקבע כי חוסר ניקיון הכפיים של העותרים, בכך שהמשיכו בבינוי בלתי חוקי גם במהלך ההתדיינות, מצדיק כשלעצמו את דחיית העתירה. כמו כן, קבע בית המשפט כי לגופו של עניין, העותרים לא הראו כי נפל פגם בעמדת המשיבים לפיה לא הוכחו קיומן של זיקות מספקות למקרקעין לצורך קבלת היתר בנייה; בנוסף, האפיק התכנוני המוצע על ידי המשיבים עבור הכפר, הכולל תכניות המצויות בקרבת מקום למקום מגוריהם הנוכחי של העותרים, מצוי במתחם הסבירות (24 באוקטובר, [בג"ץ 3744/14 שחזה אדעיס נ' ועדת המשנה לפיקוח על הבניה](#)).

שדרוג מעמדם של פלסטינים השוהים בישראל במסגרת הליכי איחוד משפחות

ב-18 באוקטובר מחק בג"ץ עתירות שדרשו לאפשר להעניק לפלסטינים תושבי האזור השוהים בישראל במסגרת הליך איחוד משפחות מעמד של "תושב ארעי", על אף הקבוע בחוק האזרחות והכניסה לישראל (הוראת שעה), התשס"ג-2003. לאחר הגשת העתירות חלו שתי התפתחויות משמעותיות. ראשית, בשנת 2015 הוקמה בכנסת ועדה משותפת לוועדת החוץ והביטחון ולוועדת הפנים, שתפקידה לבחון את הנתונים הרלוונטיים הנוגעים לחוק ולהמליץ למליאה האם לאשר את הארכת תוקפו אם לאו. שנית, באפריל 2016 הודיעה המדינה כי שר הפנים החליט לתת מעמד ארעי לכ-2,000 פלסטינים, שבקשתם לאיחוד משפחות הוגשה לא יאוחר מסוף שנת 2003 (שנת קבלת החוק). נוכח התפתחויות אלה נמחקו העתירות. בית המשפט ציין כי פעולות הוועדה המשותפת בכנסת, הכוללות קיום דיוני מעקב בשנים האחרונות, מעידות על כך שלפחות ממועד

הקמת הוועדה, החוק אינו מוארך ללא בחינה ועיון מחדש. לגוף העתירה, בית המשפט ציין כי החלטת השר מבטאת התקדמות מסוימת וכי בשים לב לכך שהחוק כבר נמצא חוקתי בשני פסקי דין קודמים שניתנו בהרכבים מורחבים, אין מקום למתן סעד חוקתי ולהתערבות בחוק. עם זאת, בית המשפט מציין כי אין מניעה להעלות טענות נגד החלטת השר בהליכים מתאימים (18 באוקטובר, [בג"ץ 813/14 פלוניס נ' שר הפנים](#)).

ידיעות בינלאומיות שקשורות לישראל

בית המשפט העליון בארה"ב שמע טיעונים בתיק *Jesner v. Arab Bank*, העוסק באחריות הבנק למימון פעולות טרור בישראל ובשטחים

ב-11 באוקטובר שמע בית המשפט העליון בארה"ב טיעונים בתיק *Jesner v. Arab Bank*. מדובר בתביעה שהוגשה על ידי אזרחים ישראלים לפיצויים בגין נזקים שנגרמו להם או לבני משפחותיהם מפעולות טרור בישראל ובשטחים, נגד בנק ירדני, בטענה שהעביר וניתב ביוזעין, דרך הסניף שלו בניו יורק, כספים למימון התקפות אלה. הדיון התמקד בשאלה האם ניתן להטיל על תאגיד אחריות אזרחית בגין הפרה של זכויות אדם, וזאת במסגרת חוק העוולות כלפי זרים האמריקאי (*Alien Tort Statute*), המאפשר לזרים לתבוע בבתי משפט בארה"ב בגין עוולות שבוצעו כלפיהם תוך הפרת המשפט הבינלאומי או אמנה של ארה"ב. **וויליאם דודג'** מנתח את הדיון. לדבריו, השופטים בחנו את השאלה בשני שלבים: ראשית, האם המשפט הבינלאומי מאפשר הטלת אחריות על תאגידים; שנית, בהנחה שכן, האם יש לפרש את החוק האמריקאי כמאפשר הטלת אחריות על תאגידים. דודג' טוען כי הנורמות הבינלאומיות שבגין הפרתן ניתן לתבוע תחת החוק האמריקאי הנדון אינן מבחינות בתחולתן בין בני אדם לבין תאגידים. באשר לפרשנות החוק האמריקאי, נראה שחלק מן השופטים נטו לפסילת כל אפשרות לתבוע תאגידים מכוחו, בפרט בשל הסיכון הגלום בכך ליחסי החוץ של ארה"ב, ואחרים, בדומה לגישת נציג הממשל האמריקאי בדיון, סברו כי ישנן דוקטרינות אחרות להתמודדות עם השלכות בינלאומיות אפשריות מבלי להעניק לתאגידים שחרור מוחלט מנשיאה באחריות. בין הבולטות שהוזכרו היא ההגבלה הגיאוגרפית של תחולת החוק האמריקאי הנדון, לפיה נדרשת זיקה חזקה בין פרטי המקרה לבין ארה"ב. בדיון אף נרמז כי בתיק הנדון צפוי קושי בהיבט התחולה הגיאוגרפית והזיקה בין עובדות המקרה לבין ארה"ב (12 באוקטובר, [Just Security](#); 11 באוקטובר, [NY Times](#); 13 באוקטובר, [JDSupra](#)).

מדינות נוספות בארה"ב חתמו על צו האוסר על המדינה להתקשר עם חברות המחרימות את ישראל

ב-23 באוקטובר חתם מושל מרילנד, לארי הוגאן, על צו מנהלי (*executive order*) האוסר על גופי המדינה להתקשר בחוזים עם חברות המחרימות את ישראל. ב-27 באוקטובר חתם מושל ויסקונסין, סקוט וולקר, על צו דומה. מושל מרילנד הסביר כי חרמות המבוססים על דת, לאום, שיוך אתני, או מקום מגורים מהווים פרקטיקה מפלה. מרילנד וויסקונסין הפכו למדינות ה-23 וה-24 בארה"ב שבהן חוקים או צווים האוסרים על המדינה לנהל עסקים עם חברות התומכות בחרם. איגוד חירויות האזרח האמריקאי (*American Civil Liberties Union*) הגיש לאחרונה

תביעה פדרלית כנגד חקיקה בקנזס הדומה במהותה לצווים שהוצאו במרילנד ובוויסקונסין (24 באוקטובר [The Times of Israel](#) ; 30 באוקטובר, [The Times of Israel](#)).

ארה"ב הודיעה רשמית כי תפרוש מחברות באונסק"ו

ב-12 באוקטובר [הודיעה](#) ארה"ב כי תפרוש מאונסק"ו, ארגון החינוך, המדע והתרבות של האו"ם, זאת בעיקר לאור הטייתו נגד ישראל. צעד זה מגיע לאחר שבשנת 2011 הפסיקה ארה"ב את העברת חלקה במימון הארגון, בשל קבלתו את פלסטין כחברה מלאה, מה שהוביל גם לשלילת זכות ההצבעה שלה בארגון ב-2013. עם זאת, ממשל טראמפ הודיע כי ארה"ב מעוניינת להמשיך ולספק לארגון את נקודת המבט והמומחיות האמריקאית, אך במעמד משקיפה קבועה שאינה חברה בארגון. הפרישה תכנס לתוקף באופן רשמי בסוף שנת 2018. מזכ"לית הארגון, אירינה בוקובה, הביעה את צערה על החלטתה של ארה"ב (12 באוקטובר, [NY Times](#)). עוד דווח כי לאחר הודעת ארה"ב על פרישתה מאונסק"ו, ראש ממשלת ישראל, נתניהו, החליט להתכונן לעזיבת הארגון גם כן (אם כי טרם התקבלה הודעה רשמית מישראל). מבקרים טוענים כי החלטה של ישראל לפרוש מהארגון תפגע בקידום האינטרסים הישראליים, ותאפשר למדינות עוינות לישראל השפעה רבה יותר בארגון (18 באוקטובר, [The Times of Israel](#)).

תכנית של האו"ם להקצאת כספים לפיתוח השטחים הפלסטיניים הכבושים

ב-30 באוקטובר דווח כי נחתם [מסמך](#) בין נציגים פלסטיניים לבין מספר סוכנויות של האו"ם, לרבות יוניצ"ף (קרן האו"ם לילדים), אונר"א (סוכנות הסעד והתעסוקה של האו"ם לפליטים פלסטיניים), אונסק"ו, WHO (ארגון הבריאות העולמי), UNDP (תכנית הפיתוח של האו"ם), OHCHR (הנציב העליון לזכויות אדם של האו"ם) ועוד, שמתווה את התכנית האסטרטגית לשטחים הפלסטיניים הכבושים בהיבטים שונים של פיתוח בין השנים 2018 - 2022. במסגרת התכנית, שתיכנס לתוקף בינואר 2018, יוקצו כספים על ידי סוכנויות האו"ם השונות, בסך כולל של מעל מיליארד דולר, עבור קידום מספר יעדים: תמיכה בדרכה של פלסטין לעצמאות; תמיכה בגישה שוויונית לשלטון דמוקרטי, יעיל ואחראי עבור כלל הפלסטינים; תמיכה בפיתוח כלכלי; ופיתוח חברתי והגנה. המסמך פורט את התוצאות הקונקרטיות הרצויות, כגון חיזוק שלטון החוק ושמירה על זכויות האדם ושיפור אפשרויות התעסוקה של פלסטינים, ואת הסכומים שיוקצו לשם השגת כל תוצאה. בין היתר מוקצים גם מעל 18 מיליון דולר לטובת הגדלת המאמצים הפלסטיניים להטלת אחריות על ישראל ביחס לחובותיה תחת המשפט הבינלאומי. במסגרת סעיף זה מצוין, בין היתר, שהאו"ם יתמוך במאמצי הפלסטינים לפקח ולהשיג מענה משפטי ביחס להפרות על ידי ישראל, לרבות במתן ידע וכלים לפלסטינים בדבר שימוש אפקטיבי במנגנונים בינלאומיים במטרה שישראל תישא באחריות להפרות של המשפט הבינלאומי (30 באוקטובר, [JNS](#)).

דיני מלחמה

חקירת האו"ם בדבר שימוש בנשק כימי בסוריה
ב-24 באוקטובר הטילה רוסיה וטו על החלטת מועצת הביטחון של האו"ם להאריך את המנדט של הפאנל החוקר את השימוש בנשק כימי בסוריה (Joint Investigative Mechanism). רוסיה טענה כי ההחלטה על הארכת פעילות הפאנל צריכה להתקבל לאחר שיפורסם דוח החקירה שלו בדבר האחראים להתקפה בגז סארין בחאן שיחון באפריל. ההחלטה קודמה על ידי ארה"ב, במטרה להבטיח את המשכיות הפאנל בטרם מפורסם הדוח. המנדט של פאנל החקירה מסתיים רשמית ב-16 בנובמבר, ובכדי שיוארך מעבר למועד זה נדרש כי תתקבל החלטה על ידי מועצת הביטחון (24 באוקטובר, [NY Times](#)). ב-26 באוקטובר קבע הפאנל כי חיל האוויר הסורי תחת ממשל אסד הוא האחראי לתקיפה הכימית בגז סארין ב-4 באפריל בכפר חאן שיחון, שהוחזק על ידי כוחות המורדים. התקיפה גרמה להרג של עשרות אזרחים, כולל ילדים. יומיים לאחר התקיפה נשיא ארה"ב טראמפ אישר התקפת טילים על בסיס בסוריה. זוהי הפעם הראשונה שחקירה עצמאית קובעת מי מהצדדים במלחמה בסוריה אחראי לתקיפה. מומחים רוסים הטילו ספק בדבר מהימנות ממצאי החקירה של הפאנל (26 באוקטובר, [NY Times](#)).

מאבק בטרור

צרפת העבירה חקיקה חדשה נגד טרור
ב-18 באוקטובר העביר הפרלמנט הצרפתי חוק חדש נגד טרור, המעניק לרשויות סמכויות חדשות קבועות לחיפוש בבתים, סגירת מקומות פולחן והגבלת חופש התנועה. החוק החדש אושר על ידי הסנאט בקריאה שנייה, ויחליף את מצב החירום שהוטל לאחר מתקפות הטרור בפריז בשנת 2015, מכוחו הוענקו סמכויות אלה ואחרות באופן זמני בלבד. נשיא צרפת, עמנואל מקרון, בנאומו טען כי החוק יאפשר להילחם בטרור מבלי לוותר על ערכיה ועקרונותיה של המדינה. כמו כן, הוא עודד את כוחות הביטחון לנצל באופן מלא את הכוח שניתן להם, המאפשר להם, בין היתר, לצמצם במידה ניכרת את תנועותיהם של ג'יהאדיסטים חשודים ולסגור אתרים דתיים המקדמים רעיונות רדיקליים. בקרב הציבור הרחב החוק נתקל במעט מאוד התנגדות, וזאת על אף ביקורות שהזהירו כי הוא מאיים על חירויות האזרח. בסקר שנערך נמצא כי 57% מהציבור הצרפתי תומכים בחוק. ארגון Human Rights Watch ביקר את החוק בכך שהוא מנרמל את סמכויות החירום (18 באוקטובר, [France24](#)).

הנשיא טראמפ פרסם מזכר בנושא אינטגרציה, שיתוף ושימוש במידע למטרות הגנה על אזרחים אמריקאים מאיומי ביטחון לאומי

ב-4 באוקטובר פרסם הבית הלבן מזכר נשיאותי בנושא ביטחון לאומי בעניין אינטגרציה, שיתוף ושימוש במידע למטרות הגנה על אזרחים אמריקאים מאיומי בטחון לאומי. רוברט צ'סני סוקר מספר נקודות העולות מהמסמך. ראשית המזכר מורה על מאמץ משולב לפיתוח והקמת מערכת

של שיתוף מידע רלוונטי בין סוכנויות ממשל שונות, לצד מדיניות לשימוש במערכת כאמור. המערכת תכיל קטגוריות שונות של איומי ביטחון לאומי, וסוכנויות ממשל שונות יהיו אחראיות על עיצוב קטגוריות שונות. בנוסף, המערכת תעשה שימוש בטכניקות של אלגוריתמים, "machine learning" ו-"big data". המזכר קובע כי השימוש במידע תחת המערכת ייעשה באופן המגן על זכויות וחירויות הפרט, הזכות לפרטיות וזכויות נוספות המעוגנות בחוקה או בחקיקה האמריקאית. המזכר מהווה שיא של מאמצים מתמשכים לפיתוח מערכות לשיתוף מידע בין סוכנויות בדבר איומים ביטחוניים (11 באוקטובר, [Lawfare](#)).

משפט בינלאומי פלילי

בורונדי הודיעה רשמית על פרישתה מבית הדין הפלילי הבינלאומי

ב-27 באוקטובר פרשה בורונדי באופן רשמי מבית הדין הפלילי הבינלאומי (International Criminal Court), והפכה בכך למדינה הראשונה שפרשה מחברות בבית הדין ומחוקת רומא שייסדה אותו מאז הקמתו. דובר הממשל של בורונדי אמר כי בית הדין הפלילי הבינלאומי הוכיח את היותו כלי פוליטי ונשק המשמש את המערב לשעבד מדינות אחרות, וכי הפרישה מגנה על ריבונותה וגאוותה של בורונדי. בכירים בבית הדין הבהירו כי הפרישה לא תשפיע על סמכות השיפוט של בית הדין ביחס לפשעים שהתרחשו לכאורה ושהחלה בדיקתם בתקופה שבורונדי הייתה צד לחוקת רומא. לכן, הבדיקה המקדמית של תובעת בית הדין אשר החלה באפריל 2016 בדבר פשעים נגד האנושות שייתכן שהתרחשו בבורונדי (או על ידי אזרחיה), תימשך. ביקורת רבה מופנית כנגד בית הדין הפלילי הבינלאומי על כך שהוא מתמקד באופן לא שוויוני במדינות אפריקאיות. מספר מדינות אפריקאיות נוספות איימו לעזוב את בית הדין, אך טרם מימשו איום זה (28 באוקטובר, [The Guardian](#)). קווין וון הלר גורס כי כל עוד לא התבקש אישור רשמי לפתוח בחקירה לפני מועד פרישת המדינה, לבית הדין אין עוד סמכות שיפוט בנושא, אף אם כבר נפתחה בדיקה מקדמית של התובעת (29 באוקטובר, [Opinio Juris](#)).

חייל מצבא סוריה הורשע בביצוע פשע מלחמה על ידי בית משפט בשוודיה

בסוף חודש ספטמבר, לראשונה מאז פרוץ הסכסוך בסוריה, חייל בצבא הסורי הורשע בביצוע פשע מלחמה בבית משפט בשוודיה. המורשע הוא חייל בדרג נמוך בצבא הסורי, הנמצא כיום בשוודיה כפליט. הפשע בגינו הורשע הוא הפרת כבוד האדם על ידי הצבת רגלו על גופה עבור תמונה. העונש שנגזר עליו הוא מאסר של 8 חודשים בכלא בשוודיה. התמונה, המציגה את החייל מחיך לצד ערימת גופות נוספות, כשרגלו על אחת הגופות, נמצאה דרך פוסט שפרסם בפייסבוק. בתחילה הואשם החייל בהריגת האנשים המופיעים בתמונה, אך ביהמ"ש קבע שלא ניתן לקבוע שהוא הרג אותם רק על בסיס התמונה. אמנם מדובר בפשע שאינו בדרגת חומרה גבוהה ביחס לפשעים המתחוללים לכאורה בסוריה ובחייל בדרג זוטרה ולא מבכירי הצבא או ממשל אסד, אולם לדברי משפטנים ופעילי זכויות אדם, הפסיקה מבטאת את ההיתכנות של העמדה לדין של פושעי מלחמה המעורבים בסכסוך בסוריה, ובפרט מצד ממשלת סוריה, בבתי משפט מחוץ לסוריה. ההרשעה גם מדגימה כיצד ועד כמה תיעוד ברשתות חברתיות- שמהווה חלק משמעותי מהתיעוד

הקיים של פשעי מלחמה לכאורה בסוריה- יכול לשמש כראיה בבתי משפט (3 באוקטובר, [NY Times](#)).

סנקציות

הנשיא טראמפ הודיע על התנערות מהסכם הגרעין עם איראן ב-13 באוקטובר הודיע הנשיא טראמפ על התנערותו מהסכם הגרעין עם איראן, תוך שהוא מאיים לסגת מההסכם כולו אם לא יתוקן כך שיחסום באופן קבוע את איראן מפיתוח של נשק גרעיני או טילים בין-יבשתיים. אלנה צ'צ'קו מנתחת את ההצהרה של טראמפ ואת השלכותיה. ראשית, טראמפ לא אישר כי איראן עומדת בתנאי הסכם הגרעין וכי יישומו נשאר אינטרס של ארה"ב וקבע כי איראן אינה מקיימת את רוח ההסכם ואף הפרה אותו. החוק האמריקאי דורש את אישורו של הנשיא כי תנאים אלה מתקיימים בכל תשעים ימים. בהימנעותו ממתן האישור האמור עד ל-15 באוקטובר, טראמפ למעשה הותיר לקונגרס את ההחלטה האם להחזיר את הסנקציות על איראן ובכך לפרק את ההסכם. עם זאת, מבהירה צ'צ'קו כי בלא צעד פוזיטיבי נוסף מצד הממשל או הקונגרס להחזרת הסנקציות, לעצם העדר האישור מצד טראמפ אין השלכות אוטומטיות על המשך היישום של מחויבויות ארה"ב תחת ההסכם. לצד זאת צ'צ'קו מסבירה כי הצהרתו של טראמפ כללה גם שתי אמירות אופרטיביות: הראשונה- הגדרת משמרות המהפכה של איראן וכן ישויות איראניות נוספות כמטרה לסנקציות על בסיס מעורבות בטרור ובהפצת נשק להשמדה המונית; השנייה- קריאה להעברת חוק בקונגרס שיתקן את הסכם הגרעין. באשר לראשונה, היא אינה סותרת את הסכם הגרעין, שכן מדובר בהגדרה על בסיס פעולות שאינן קשורות בגרעין. כמו כן, אין מדובר במהלך תקדימי וכוחות משמרות המהפכה כבר היו נתונים בעבר, וגם לאחר חתימת הסכם הגרעין, לסנקציות אמריקאיות. באשר להעברת החוק, נראה בשלב זה כי מדובר בחוק צנוע בהרבה מהצהרתו של טראמפ ולא ברור אם בכלל יתנגש עם הסכם הגרעין (13 באוקטובר, [NY Times](#); 14 באוקטובר, [Lawfare](#); 17 באוקטובר, [APKS](#)).

משרד האוצר האמריקאי הטיל סנקציות על ישויות ממשלתיות ופקידי ממשל צפון קוריאנים נוספים

ב-26 באוקטובר הטיל משרד האוצר האמריקאי סנקציות על 7 אינדיבידואלים ו-3 ישויות המשתייכים לממשל צפון קוריאה, בתגובה להפרות זכויות אדם חמורות ומתמשכות של הממשל. פעולת משרד האוצר היא בהתאם לדוח מחלקת המדינה האמריקאית בדבר הפרות זכויות אדם חמורות וצנזורה בצפון קוריאה. משמעות הסנקציות היא כי כל רכוש או זכות ברכוש בארה"ב של נמעני הסנקציות מוקפאים; עסקאות של אמריקאים בהן מעורבים מי מנמעני הסנקציות, אסורות. שר האוצר האמריקאי הסביר כי ארה"ב מודאגת בפרט מהצבא הצפון קוריאני, אשר פועל כמשטרה חשאית ומעניש כל צורה של אי הסכמה עם המשטר וכן רודף אחר מבקשי מקלט מחוץ לצפון קוריאה, ומחזירם בכוח למדינה. על כן, הסנקציות הנוכחיות מכוונות כנגד צבא צפון קוריאה ופקידי ממשל שלה המעורבים בהפרות בוטות של זכויות אדם, וכן כנגד תומכים פיננסיים במשטר (26 באוקטובר, [U.S. Department of the Treasury](#)).

התפתחויות מדיניות ודיפלומטיות

ההכרזה על עצמאות קטלוניה

ב-27 באוקטובר **הכריזה קטלוניה על עצמאות מספרד**, לאחר שהפרלמנט הקטלני הצביע בעד עצמאות בעקבות משאל עם שנערך בנושא. בעקבות המהלך, הפעיל הסנאט הספרדי סעיף בחוקה אשר איפשר לראש הממשלה הספרדי לפטר את נשיא מחוז קטלוניה ולקחת את השליטה הישירה במחוז. בהמשך אף התבקש אישור להגשת אישומים בגין מרידה, המרדה ושימוש בלתי הולם בכספי ציבור כנגד נשיא קטלוניה המודח וחברי ממשלתו (27 באוקטובר, [Independent](#); 28 באוקטובר, [The Guardian](#); 30 באוקטובר, [Politico](#)). **אן פטרס** מסבירה כי על פי חוות הדעת של בית הדין הבינלאומי לצדק בפרשת קוסובו הכרזה חד צדדית על עצמאות כשלעצמה אינה מהווה הפרה של הדין הבינלאומי. עם זאת, שימוש לא חוקי בכוח עשוי להפוך את ההכרזה להפרה של המשפט הבינלאומי. משאל עם אינו מהווה תנאי מספיק להקמת מדינה חדשה (12 באוקטובר, [EJIL](#)). **מארק וולר** מבהיר כי קטלוניה עשויה לעמוד בקריטריונים האובייקטיביים למדינה. כן הוא מציין כי ההכרזה של הקהילה הבינלאומית אינה תנאי לכינון מדינה, אם כי היעדרה תקשה מאוד על מדינה מוקמת לממש את ריבונותה. לעניין זכות קטלוניה לפרישה מספרד, וולר מסביר שהמשפט הבינלאומי תומך באפשרות של פרישת מדינה מכוח עיקרון ההגדרה העצמית במקרים מוגבלים של שלטון קולוניאליסטי, שקטלוניה לא נופלת תחתם. כמו כן, ספק רב אם הדוקטרינה, שעדיין שנויה במחלוקת, אשר פותחה בהקשר לקוסובו, לפיה דיכוי אוכלוסייה על ידי המדינה מייצר לה זכות להגדרה עצמית במובן של פרישה מהמדינה, חלה על מצב הקטלונים בספרד (18 באוקטובר, [EJIL](#)).

ניתוח הסכסוך במיאנמר בראי סוגיית חסרי המדינה בדרום מזרח אסיה

בחודשיים האחרונים **ברחו ממיאנמר (בורמה) מעל כחצי מיליון בני רוהינגה, מיעוט אתני מוסלמי הנמצא בחלק המערבי של מיאנמר הבודהיסטית, לבנגלדש השכנה, בעקבות מסכת של אלימות קשה נגד בני מיעוט זה על ידי כוחות הביטחון של מיאנמר. מיכל סליטרניק מנתחת את מצבה של קבוצת בני הרוהינגה, שאנשיה מצויים במעמד של חסרי מדינה, שכן הם אינם מוכרים על ידי הממשלה הבורמזית כאזרחים, נחשבים על ידה למהגרים לא חוקיים וחשופים לאפליה חריפה ורדיפה. המשפט הבינלאומי הקיים בנושא חסרי מדינה הוא בעל השפעה מוגבלת על דרום מזרח אסיה, בין היתר משום שהאמנות הבינלאומיות המרכזיות בנושא נעדרות מנגנוני אכיפה חולמים ובעלות שיעור הצטרפות נמוך של מדינות. לטענתה של סליטרניק נחוצה תגובה אזורית יעילה יותר כדי להבטיח את החירויות והזכויות של חסרי המדינה, כולל על ידי איגוד מדינות דרום מזרח אסיה (ASEAN) (30 באוקטובר, [EJIL](#)).**

חקיקה אמריקאית בעניין נשים, שלום וביטחון לאומי

ב-6 באוקטובר **חתם טראמפ, לאחר אישור הקונגרס, על חוק בעניין נשים, שלום ובטחון לאומי, שמטרתו קידום שיתוף נשים בהליכי גישור ומשא ומתן שמטרתם מניעת, הקלת, או פתרון סכסוך אלים. החוק מיישם את החלטת מועצת הביטחון 1325 משנת 2000, שהעלתה על נס את תפקידן המכריע של נשים בניהול ופתרון סכסוכים והשגת שלום יציב וקראה להגדלת השתתפותן**

בקבלת החלטות בתחומים אלה. החוק מחייב את הנשיא להציג לקונגרס, תוך שנה ושוב בעוד ארבע שנים, אסטרטגיה כללית בנושא נשים, שלום וביטחון, להגדלת השתתפותן של נשים במבצעי ביטחון ושמירת שלום; דורש יצירת תכניות ספציפיות בתוך משרדי וסוכנויות הממשלה וכן שיתוף פעולה ביניהם; ומטיל חובות דיווח על נציגי ממשל רלוונטיים ביחס למימוש האסטרטגיה. בנוסף החוק מדגיש את חשיבות של היועצות בנשים ביחס ליוזמות חדשות של ניהול משא ומתן לשלום, צדק והטלת אחריות, רפורמות בסקטור הביטחוני ועוד, ואת חשיבות ההתחשבות באינטרסים של נשים המושפעות מסכסוך במסגרת אסטרטגיות למניעת סכסוכים. כמו כן, החוק קורא לממשל לספק תמיכה והכשרה לנשים העוסקות במשא ומתן, גישור, בניית שלום ועוד (12 באוקטובר, [Inclusive Security](#); 13 באוקטובר, [Council on Foreign Relations](#)).

ענייני הגירה

פסק דין של בית הדין האירופי לזכויות אדם בדבר הפעלת סמכות של רשויות ספרד כלפי מהגרים גבול ובדבר גירוש קולקטיביים

ב-3 באוקטובר פרסם בית הדין האירופי לזכויות אדם פסק דין בתיק *N.D. and N.T. v. Spain*, לפיו מדיניות הגירוש של ספרד בעיר מלילה (מובלעת ספרדית באפריקה, הגובלת במרוקו) מפרה את האיסור באמנה האירופית לזכויות אדם על גירוש קולקטיבי, כמו גם את הזכות לסעד אפקטיבי. אניק פיינבורג מסכמת את עיקרי פסק הדין, אשר ניתן בעקבות עתירה של מספר מהגרים שנתפסו על ידי כוחות ספרדיים וגורשו למרוקו ללא הליך מסודר לאחר שניסו לחצות את הגבול למלילה בשנת 2014. באשר לסמכות - בית הדין קבע שאף אם העותרים לא נכנסו לתוך טריטוריה ספרדית, מאחר שספרד, על ידי כוחותיה, הפעילה עליהם את סמכותה ושליטתה, יש לה חובה להבטיח את הזכויות הרלוונטיות, כולל הזכות להגיש בקשת מקלט. בהיבט המהותי – בית הדין קבע כי סירוב כניסה לטריטוריה של המדינה עולה כדי "גירוש" לפי האמנה האירופית לזכויות אדם. ביצוע גירוש מבלי שהמבקשים עברו הליך זיהוי כלשהו מהווה גירוש קולקטיבי, המפר את האמנה. בנוסף, העדר הגישה של המהגרים לסעד כנגד גירושם מהווה אף הוא הפרה של האמנה. בית הדין העביר מסר כי המדינות מחויבות להבטיח זכויות מהגרים, אף כאשר הן מתמודדות עם לחצי הגירה גבוהים (17 באוקטובר, [EJIL](#)).

הממשל האמריקאי פרסם צו נשיאותי חדש בעניין הכנסת פליטים

ב-24 באוקטובר [פרסם](#) הממשל האמריקאי צו נשיאותי לחידוש התכנית האמריקאית להכנסת פליטים תחת פיקוח ביטחוני הדוק יותר. עם זאת, כ-11 מדינות שאינן ידועות בשלב זה יהיו נתונות תחת בחינה נוספת בדבר איומים פוטנציאליים, שתאריך כ-90 ימים. פקידי ממשל הסבירו כי פליטים ממדינות אלה עשויים עדיין להתקבל במהלך תקופת הבחינה, על בסיס בחינה פרטנית של כל מקרה, בתנאי שכניסתם היא באינטרס הלאומי של ארה"ב והם אינם מהווים איום על ביטחון או רווחת ארה"ב. ההוראה למעשה מסירה השהיה שהטיל טראמפ בתחילת כהונתו על קליטה של פליטים חדשים בארה"ב, כחלק מהמאמץ הכולל שלו להגביל כניסת זרים לארה"ב מטעמי ביטחון, שכלל צעדים נוספים והוביל לדיון משפטי ופוליטי ער בארה"ב. עם זאת, תוצאתה

עשויה להיות הצבת חסמים או אפילו איסור כולל על קבלת פליטים מ-11 המדינות הנבחרות. הבית הלבן הודיע כי מטרת הבחינה הנוספת של 11 המדינות היא למנוע סכנה מקבוצות טרור המבקשות לחדור למדינה (24 באוקטובר, [NY Times](#)).

אוסטרליה החלה בסגירת מתקן המעצר לפליטים שבאי מנוס

ב-31 באוקטובר החלה אוסטרליה לממש את תכניתה, אותה סיכמה עם ממשלת פפואה גינאה החדשה, לסגור את מתקן המעצר שלה לפליטים באי מנוס (שנמצא בפפואה גינאה החדשה). אוסטרליה החלה בניתוק אספקת החשמל, המזון והמים ליותר מ-600 פליטים ומבקשי מקלט השוהים במתקן. השוהים במתקן יועברו לאזור אחר בפפואה גינאה החדשה, והם טוענים לחשש לחייהם ולבריאותם בעקבות העברתם לאזור שאינו בטוח ואף עוין כלפיהם. לפי החוק באוסטרליה, המדינה לא תיישב מחדש בתוכה פליטים המגיעים לגבולותיה בסירה (מדיניות שנועדה לדכא חצייה מסוכנת והברחת אנשים דרך הים) (31 באוקטובר, [NY Times](#)). ימים לפני תחילת סגירת מתקן המעצר, מתח ארגון **Human Rights Watch** ביקורת על אופן הטיפול של אוסטרליה ופפואה גינאה החדשה בפליטים ומבקשי המקלט שהוחזקו במתקן וטען כי הם היו חשופים לתקיפות חוזרות ונשנות מצד קבוצות של מקומיים וכי הטיפול בהם במתקן המעצר לא היה ראוי. כן נטען כי העברתם למיקום אחר בפפואה גינאה החדשה יציב אותם בפני סכנה גדולה אף יותר. (25 באוקטובר, [HRW](#)).

דוח של HRW: ירדן מגרשת פליטים סורים ללא הליך הוגן

ב-2 באוקטובר [פורסם](#) דוח של ארגון **Human Rights Watch** לפיו הרשויות הירדניות גירשו באופן מידי וללא הליך פליטים סורים חזרה לסוריה, כולל גירוש קולקטיבי של משפחות גדולות, וזאת ללא כל מתן אפשרות אמיתית לערער על ההחלטה וללא בחינה של הצורך שלהם בהגנה. זאת, על אף שמגילת זכויות האדם הערבית, בה ירדן חברה, אוסרת איסור מוחלט על גירוש קולקטיבי והמשפט הבינלאומי אוסר החזרה של פליטים למקומות בהם הם יירדפו או ייחשפו לסכנה ממשית של עינויים או יחס משפיל ולא אנושי. לפי הדוח, במהלך חמשת החודשים הראשונים של 2017 גורשו מירדן, אשר קלטה מאז 2011 כ-654,000 פליטים סורים, כאלפיים פליטים, ואלפים נוספים עזבו את ירדן באופן שנראה וולונטרי או בנסיבות לא ברורות. הדוח מציין כי גירושים קולקטיביים ואינדיבידואליים של פליטים סורים הגיעו לשיאם לאחר התקפות שבוצעו כנגד כוחות ירדניים, אולם הרשויות לא סיפקו כל ראיה שהפליטים המגורשים היו מעורבים בתקיפות אלה (2 באוקטובר, [HRW](#)).